

ábrándok után futott, s vesztébe rohant...

Dicséret és elismerés illesse mindazokat, akik ennek a tanulságos kötetnek kiadását megvalósították. Elsősorban a vállalkozás főirányítóját, Ortutay Gyula kultuszminisztert. Az ő előszava az egész munka jelentőségét helyes megvilágításba helyezi, amikor kimondja: «Keleteurópában a jövőt s a szabadságot csak a testvéri összefogás biztosíthatja». A kötet szerkesztői és összeállítói: Balázs T. Béla, Csuka Zoltán, Gáldi László, Hadrovics László, Kemény G. Gábor, Sziklay László derekas munkát végeztek. A Dunatáj kutatásának mindannyian alaposan fölkészült és szinte fáradhatatlan buzgalmú munkásai: tehetségüknek méltó érvényesülési keretet biztosított ez a gyűjtemény. Különösen fontos munkának tartjuk, hogy az egyes szemelvények elé ügyes tájékoztató-bevezetőket írtak. A mellékelt fotokópiák még jobban fokozzák a gyűjtemény dokumentum-jellegét és forrásértékét.

A nemes cél figyelemeltartásával azonban néhány kritikai megjegyzést sem hallgathatunk el. Mindenekelőtt: egységesíteni kellett volna a szláv és román nevek és címek írását. A betűhív közlés és a fonetikus átírás közt ingadozik a könyv, s ez kissé zavarja az olvasást. A használhatóság fokozását jelentette volna, ha az egyes szemelvények előtt is föltüntettek volna közlési sorszámukat, nemcsak a tartalomjegyzékben. Ami magát a tartalmat illeti: Zerffi Gusztáv alakját kissé idealizálja a róla szóló rész. Élelétlása, ügyessége tagadhatatlan, ez azonban nem felelteti «szellel-bélelt» voltát, s azt: mekkora harcot folytatott Petőfi költői érvényesülése ellen. A szlovák Kuzmánynál nincs megemlítni, hogy katolikus pap volt, pedig ez társadalmi helyzetének megállapításához fontos adat. Batthyány Kázmér délszláv politikájának fontos baranyai kapcsolatait hagyja homályban a könyv. Említi ugyan a bródi ezred lefegyverzését, de nem teszi hozzá, hogy a hazájába visszatérő ezred katonái a pécsi döntés után ünnepléses tábortábor után esküt tettek: többet nem harcolnak magyar testvéreik ellen. Téves az az adat, mintha a Mácsay-féle *Prjat'el ludu* cseh nyelven készült volna. A közölt fotokópia meggyőzi az olvasót, hogy bár a lap az akkortájt az «egyházi cseh»

nyelv híveinél divatos gót betűket használja, nyelve mégis kimondottan szlovák jellegű. Végül még ennyit: érdemes lett volna a jegyzetekben megemlíteni: milyen nyelven íródtak eredetileg az egyes dokumentumok. — Ezek mindenesetre csak kis fogyatkozások: a könyv jelentőségét és értékét nem csorbítják. Hozzá fog járulni ez a mű a szabadságharc, az egész dunavölgyi nemzetiségi kérdés tárgyilagosa megítéléséhez, Negyvennyolc örökségének tudatosításához.

ANGYAL ENDRE

1848 GYŐRBEŒN ÉS GYŐR-MOSON VÁRMEGYÉBEŒN. (A győri szabadművelődési tanács kiadványa. 1948.)

Manapság művelődéspolitikánk egyik legnagyobb feladata a népi kultúrának, a hagyományoknak és szokásoknak visszajuttatása a nép rétegeihez. A győri Szabadművelődési Tanács ennek a feladatnak igyekezett megfelelni. A centenáriumi esztendő alkalmából föleleveníti a 100 év előtti Győr és környékének arculatát, szellemi életét és részvétélét a szabadság küzdelmeiben.

«Az öt folyó városának» XIX. századi monográfiája ez a könyv. Nem tudományos igényű cikkekből tevődik össze, hanem popularizálja a város multjának érdekes adatait. Hozzásegíti ez a könnyed elbeszélő stílusban közölt korrajz a győrieket és más vidékek lakóit egyaránt, hogy tisztán lássák Győr jelentőségét a 48-as magyar élet szempontjából. A könyvben előforduló adatok a lakosság és a környék népe között lefolyt gyűjtés eredménye, úgy hogy a lapokról maga a nép beszél, maga a nép emlékszik őseire, és azok példamutatására, a jövőért folytatott küzdelmeikre.

Ilyen eszközöket fölhasználva dokumentálja a győri Szabadművelődési Tanács kiadványa a 48-as jelszót «mindent a magyar nép felemelkedéséért és csorbítatlan szabadságáért.»

V. E.

DÉRY TIBOR: PESTI FELHŐJÁTÉK. (Budapest Szfv. Irodalmi Intézet.)

A régi, polgári Budapest életéből kapunk egy késhegynyit, de minden-

esetre jól megizesítve. Ráérő és erősen felgerjedt hölgyikék körül, fülledt légkörben, némi szerelmesdi folyik, különös alakokkal megtűzdelve. A lélektani elemzés «bravurossága», írói ambícióaltsága mindenestre a «különös» alakokkal kapcsolatos. Dr. Ráczra gondolunk elsősorban, a külföldről épp az imént hazapottyant filológusra és humanista széplélekre, aki szánalmasan szenttelen és ügyetlen, de mégis jól és eredményesen mozog a szerelmi játékokban. Ügylátszik, a sutaságában volt a vonzóereje. Mégkomplikáltabb és ellenszenvesebb figura Büchler, az orvosprofesszor, a felszarvazott férj, — aki valami egészen különös szövevényességű gyávaságban szenvedve — állandóan békít, kiegyenlít, elposványosít és rothaszt, noha tudja, hogy alaposan megcsalják.

Déry e könyvében bizonyos polgári szalonok ráérő nőinek szerelmi viselkedését ábrázolja, mindenestre kiábrándítóan. Jellemző «polgári játék» ez a felhőjáték; épp az a megdőbbentő benne, hogy dicstelen alakjai telítve vannak az ellentmondásokkal, hazugságokkal, ráadásul silány és antiszociális életüket valami magasabbrendű életformának képzelik. Erről a képzelődésről rántotta le a leplet az író.

VAJTAI ISTVÁN

ELMÁR GRIN: DÉLRŐL FÚJ A SZÉL. (Új Magyar Könyvkiadó.)

Finn regény és az ember a finn regényektől valami különlegest vár. Valami olyat, amelyet csak ők írhatnak ott északon. Az idill pompás naitivásával indul a regény. Megelevenedik előttünk Einari kódombon épült kis házikójának a környéke. Életre kelnek a személyek is, Elza, Einari felesége, Kurkimäki úr, a gazdag és cselédeit kihasználva gazdagodó paraszt. De a második világháborúban vagyunk, közvetlenül a finn-orosz háború előtt, kell valaki, aki az elkövetkező új világot képviselje. Ez Vilhó, az Einari testvére. Eliás az egyéni zsákmanó után futó, faszálódó társadalom megtestesítője s hogy teljesebb legyen a rajz Kurkimäki leánya, Hilda személyében az értelmiségi ifjúság is jelen van.

Lehetetlen észre nem venni, hogy nem véletlenül válogatta így össze az író a személyeket hogy valami általá-

nosabb érvényű igazság kifejezésre törekszik, s ha jobban megvizsgáljuk föl is ismerjük könnyen ezt az igazságot.

Azt az utat tárja elénk, amely a regény hősenek naiv egyszerűségétől, öntudatlanságától fokozatosan vezet a reális valóság fölméréséig. Az a finn paraszt válik lassan öntudatos, az új világot megértő emberré, aki előbb szinte együgyű megadással viselte nyomorúságát, hagyta, hogy kihasználják, letiporják, megalázzák. Nehéz robotjában csak azért küzködött, hogy egyszer legalább saját háza, kertje legyen. Einari háza bizony nagyon kicsi volt s nem is valami jó helyen épült, mégis csaknem úgy érezte, hogy elért mindent, amit egy ilyen éleset finn paraszt elérhet. Szinte megható, ahogy közben egymásután tárnak föl mégis az újabb és újabb vágyak. Néha az igazság, az emberi öntudat is föleszmél benne, de mit tehet! Ott van Vilhó, meg körülötte a forrongó világ, a háború, Sok apró és nagy élmény döbbsenti rá, hogy mindaz ami eddig volt, hazug pusztulásra ért világ volt. Elmúlt, nem várja vissza senki. Grin ezt el is tudja hitetni velünk.

S. J.

SZÁNTÓ GYÖRGY: NÁSZINDULÓ. (Bárd Ferenc és Fia kiadás.)

A regény cselekménye az aradi vértanúk szobra körül bonyolódik és Szántó György, aki szereti a regénytechnikai meglepetéseket, most azzal akarja meglepni az olvasót, hogy regénye főhősenek nem embert, hanem szobrot tesz meg. Körülbelül száz évnvi magyar történelmet akar megvillantatni, a 48-as szabadságharcától a mostani felszabadulásig, de valójában mégsem a történelem a «hőse» a regénynek, hanem *Verticsán Hortenzia*, ez a Jókai regényekre emlékeztető angyali hölgy. Szerelmi regénytől van szó: csak a vőlegények már halottak — az aradi tizenhárom az — és az ő kegyelettel és különös nosztalgiával ápolgatott emlékek akadályozza meg az eszményi hősnőt abban, hogy a testi szerelem boldogságáig eljusson. Erről a hamvába halt szerelemről mond kissé szirupos mesét az író. De nemcsak a mese édeskés, hanem a szereplők között sincs egy se, akinek akár társadalmi vonatkozásban, akár